

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

ISSN: 2149-0848

THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

61-72 Aylık Çocuklar İçin Öz Bakım
Becerileri Ölçeği (Ebeveyn Formu) Geçerlik
ve Güvenirlik Çalışması

Validity and Reliability Study of The Self-
Care Skills Scale for 61-72 Months-Old
Children (Parent Form)

Selin Yonca ÜNSAR*
Banu ÖZKAN**

Geliş/Submitted: 01.08.2026

Kabul/Accepted: 28.09.2026

 10.29228/INESJOURNAL.95649

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

Article Information:

Research Article

Citation / Atıf

Ünsar, S. Y. ve Özkan, B. (2026). 61-72 Aylık çocuklar için öz bakım becerileri ölçeği (ebeveyn formu) geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13 (48), 76-91.

This article was checked by İntihal.net. Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır.

This article is under the Creative Commons license. Bu makale Creative Commons lisansı altındadır.

*Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, syunsar@gmail.com

** Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, banuozkan82@gmail.com

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

ISSN: 2149-0848

THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Öz: Bu araştırmanın amacı, 61-72 aylık çocukların öz bakım becerilerini belirlemeye yönelik geliştirilen “61-72 Aylık Çocuklar İçin Öz Bakım Becerileri Ölçeği (Ebeveyn Formu)”nın geçerlik ve güvenirlik özelliklerini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, Kütahya ili merkezinde yer alan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 61-72 aylık 327 çocuğun ebeveyni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ile “61-72 Aylık Çocuklar İçin Öz Bakım Becerileri Ölçeği (Ebeveyn Formu)” kullanılmıştır. Beşli Likert tipinde hazırlanan ölçek, başlangıçta 54 maddeden oluşmuş; geçerlik ve güvenirlik analizleri sonucunda 38 maddelik son hâline ulaşmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde kapsam geçerliğini belirlemek amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuş ve Lawshe tekniğinden yararlanılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi, güvenirliğini belirlemek amacıyla ise Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda ölçeğin altı faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %57,53’ünü açıkladığı belirlenmiştir. Ölçeğin genel Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .91 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar, ölçeğin okul öncesi dönemdeki çocukların öz bakım becerilerini değerlendirmek amacıyla kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, öz bakım becerileri, ölçek geliştirme

Abstract: The aim of this study is to develop and examine the validity and reliability of the “Self-Care Skills Scale for 61-72-Month-Old Children (Parent Form),” which was designed to determine the self-care skills of preschool children. The study group consisted of 327 parents of children aged 61-72 months who attended preschools located in the city center of Kütahya. The participants were selected through the purposive sampling method. A personal information form developed by the researcher and the “Self-Care Skills Scale for 61-72-Month-Old Children (Parent Form)” were used as data collection instruments. The scale was prepared in a five-point Likert format. During the scale development process, the initial item pool consisted of 54 items; following validity and reliability analyses, the final form consisted of 38 items. Expert opinions were obtained to examine the content validity of the scale, and Lawshe’s technique was used in this process. Exploratory factor analysis was conducted to determine the construct validity of the scale, while Cronbach’s Alpha coefficient was

calculated to evaluate its internal consistency reliability. The findings revealed that the scale consisted of six dimensions, explaining 57.53% of the total variance. The Cronbach's Alpha coefficient calculated for the overall scale was found to be .91. The results indicate that the scale is a valid and reliable measurement tool that can be used to assess preschool children's self-care skills.

Keywords: Preschool education, self-care skills, scale

Giriş¹

Erken çocukluk dönemi, bireyin gelişiminin hızlı bir şekilde ilerlediği ve yaşamın ilerleyen dönemlerine temel oluşturan önemli bir gelişim evresidir. Bu dönemde çocuklar fiziksel, bilişsel, sosyal-duygusal ve dil gelişimi açısından önemli kazanımlar elde etmekte; aynı zamanda yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli temel becerileri edinmeye başlamaktadırlar. Çocuğun gelişim süreci yalnızca biyolojik özellikleriyle değil, içinde bulunduğu aile ortamı, sosyal çevre, yetiştirilme biçimi ve deneyimleri gibi birçok faktörün etkisiyle şekillenmektedir. Bu nedenle erken çocukluk dönemi, bireyin temel alışkanlıklarının, kişilik özelliklerinin ve yaşam becerilerinin büyük ölçüde oluştuğu kritik bir dönem olarak değerlendirilmektedir (Özkan, 2015).

Çocuk gelişiminin önemli alanlarından biri olan öz bakım becerileri, bireyin günlük yaşamını bağımsız şekilde sürdürebilmesi için gerekli olan temel becerileri kapsamaktadır. Beslenme, kişisel temizlik, giyinme, dinlenme, sağlıkla ilgili davranışlar ve yaşam alanının düzenlenmesi gibi beceriler öz bakım alanının temel unsurları arasında yer almaktadır. Bu becerilerin kazanılması, çocuğun yalnızca fiziksel gereksinimlerini karşılamasını değil; aynı zamanda sorumluluk alma, bağımsız hareket etme ve kendine güven geliştirme süreçlerini de desteklemektedir.

Öz bakım becerilerinin kazanılması, çocuğun bireyselleşme sürecinde önemli bir yere sahiptir. Çocuklar kendi gereksinimlerini karşılamaya başladıkça yetişkin desteğine olan bağımlılıkları azalmakta ve günlük yaşam içerisinde daha aktif bir rol üstlenmektedirler. Bu süreç, çocuğun özerklik geliştirmesine ve kendisiyle ilgili olumlu algılar oluşturmaya katkı sağlamaktadır. Bu nedenle öz bakım becerileri yalnızca kişisel bakım davranışları olarak değil, çocuğun sosyal uyumunu ve yaşam sorumluluklarını destekleyen önemli gelişim alanlarından biri olarak ele alınmalıdır (Varol, 2014).

Öz bakım becerilerinin gelişimi, diğer gelişim alanlarında olduğu gibi farklı değişkenlerden etkilenmektedir. Çocuğun yaşı, bireysel özellikleri, içinde bulunduğu

¹ Araştırma Selin Yonca ÜNSAR'ın Doç. Dr. Banu ÖZKAN danışmanlığında hazırlanan yüksek lisans tezinin bir bölümüdür.

çevre, ebeveyn yaklaşımları ve sahip olduğu deneyimler bu becerilerin kazanılma sürecinde belirleyici olabilmektedir (Sert, 2023). Özellikle motor gelişim ile öz bakım becerileri arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Alias, Kadar, Wan ve Cremin (2023), çocukların bağımsız bir şekilde öz bakım becerilerini gerçekleştirebilmelerinin motor gelişimleriyle ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Çocuğun hareket kontrolü, koordinasyonu ve fiziksel yeterlilikleri; giyinme, temizlik ve günlük yaşam etkinliklerini yerine getirme becerilerini desteklemektedir.

Çocuğun öz bakım becerilerinin gelişiminde aile ortamı ve ebeveyn tutumları önemli bir belirleyici olarak görülmektedir. Çocuklar erken çocukluk döneminden itibaren bakım veren kişilerle kurdukları etkileşimler aracılığıyla birçok davranışı öğrenmekte ve geliştirmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına sundukları destek, fırsatlar ve rehberlik; çocukların bağımsız davranış geliştirmelerinde önemli rol oynamaktadır. Bununla birlikte, çocuğun yaşına uygun sorumlulukları yerine getirmesine yeterince fırsat verilmemesi ya da ebeveynlerin aşırı koruyucu tutum sergilemesi, çocuğun özerklik kazanmasını ve öz bakım becerilerini geliştirmesini sınırlandırabilmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin çocukların gelişimsel özelliklerini dikkate alarak destekleyici bir yaklaşım sergilemeleri önem taşımaktadır (Demirtaş, 2001).

Öz bakım becerilerinin kazanılması sürecinde ebeveynlerin rehberliği özellikle erken çocukluk döneminde belirgin bir etkiye sahiptir. Çocuğun günlük yaşam içerisinde karşılaştığı beslenme, tuvalet kullanımı, kişisel temizlik ve giyinme gibi becerileri öğrenmesi; yetişkin desteği, model alma ve tekrar yoluyla gerçekleşmektedir. Ariani ve Rufaida (2022), erken çocukluk döneminde tuvalet eğitimi sürecinde ebeveynlerin ve bakım verenlerin bilinçli yaklaşım sergilemelerinin çocukların bu beceriyi kazanmasında önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum, öz bakım becerilerinin gelişiminde yalnızca çocuğun bireysel özelliklerinin değil, aynı zamanda çevresel desteklerin de etkili olduğunu göstermektedir.

Öz bakım becerilerinin erken yaşlarda kazanılmasının çocukların ilerleyen dönemlerdeki sosyal ve bireysel gelişimleri üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Zhu ve arkadaşları (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocukların erken dönemde sahip oldukları öz bakım becerileri ile ilerleyen yaşlardaki sosyal becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda, erken dönemde gelişen öz bakım becerilerinin çocukların iş birliği yapma ve girişkenlik gösterme gibi sosyal becerileriyle olumlu yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, öz bakım becerilerinin yalnızca günlük yaşam ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik davranışlar olmadığını; aynı zamanda çocuğun sosyal ve duygusal gelişimine katkı sağlayan önemli beceri alanlarından biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Erken çocukluk döneminde çocukların yaşlarına uygun öz bakım becerilerini ne düzeyde kazandıklarının belirlenmesi, gelişimsel değerlendirme ve eğitim süreçlerinin

planlanması açısından önemlidir. Çocukların sahip oldukları becerilerin belirlenmesi, hem öğretmenlere hem de ebeveynlere çocukların desteklenmesi gereken alanları fark etme fırsatı sunmaktadır. Ancak alan yazın incelendiğinde, okul öncesi dönemde çocukların öz bakım becerilerini değerlendirmeye yönelik sınırlı sayıda ölçme aracının bulunduğu ve özellikle ebeveyn değerlendirmesine dayalı ölçek çalışmalarının yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

Bu doğrultuda araştırmanın temel problemini, 61–72 aylık çocukların öz bakım becerilerini belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesi oluşturmaktadır. Bu araştırmanın amacı, 61–72 aylık çocukların öz bakım becerilerini ebeveyn değerlendirmeleri aracılığıyla belirlemek amacıyla “61–72 Aylık Çocuklar İçin Öz Bakım Becerileri Ölçeği (Ebeveyn Formu)”nın geliştirilmesi ve geçerlik-güvenirlik çalışmalarının yapılmasıdır.

Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ölçeğin geçerliği nedir?
 - a) Ölçeğin kapsam geçerliği hangi düzeydedir?
 - b) Ölçeğin faktör yapısı nasıldır?
2. Ölçek güvenilir bir ölçme aracı mıdır?
 - a) Ölçeğin iç tutarlılığı hangi düzeydedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma yaklaşımlarından biri olan tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, belirli bir konuya ya da olguya ilişkin mevcut durumun, araştırmaya katılan bireylerden elde edilen veriler aracılığıyla ortaya konulmasını amaçlayan bir araştırma desendir. Bu model aracılığıyla bireylerin sahip oldukları özellikler, görüşler, tutumlar, beceriler ve davranışlar belirlenerek incelenen durumun genel görünümü ortaya çıkarılmaktadır (Fraenkel ve Wallen, 2006). Bu araştırmada da 61–72 aylık çocukların öz bakım becerilerinin ebeveyn değerlendirmeleri yoluyla belirlenmesine yönelik bir ölçme aracı geliştirilmesi amaçlandığından tarama modelinden yararlanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Kütahya ili merkezinde yer alan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 61–72 aylık çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Ölçek geliştirme çalışmalarında uygun örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde, ölçekte yer alan madde sayısının belirli bir katının dikkate alınması

önerilmektedir. Bu doğrultuda, araştırmanın başlangıç aşamasında oluşturulan 54 maddelik madde havuzu temel alınmış ve örneklem büyüklüğü madde sayısının en az beş katı olacak şekilde planlanmıştır (Can, 2023). Bu kapsamda araştırmaya çocukların ebeveyni olan toplam 327 kişi dahil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “61–72 Aylık Çocuklar İçin Öz Bakım Becerileri Ölçeği (Ebeveyn Formu)” ve çocuklar ile ebeveynlere ilişkin demografik bilgileri belirlemek amacıyla hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

61–72 Aylık Çocuklar İçin Öz Bakım Becerileri Ölçeği (Ebeveyn Formu)

Araştırmada kullanılan ölçek, çocukların öz bakım becerilerini ebeveyn değerlendirmeleri aracılığıyla belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek maddelerinin oluşturulması sürecinde Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı (2013 ve 2024), çocuk gelişimini değerlendirmeye yönelik ulusal ve uluslararası çalışmalar, gelişim testleri ve ilgili alan yazından yararlanılmıştır. Bu kapsamda oluşturulan 54 maddelik taslak ölçek, kapsam geçerliğinin belirlenmesi amacıyla okul öncesi eğitim alanında uzman akademisyenlerin görüşlerine sunulmuştur. Uzman değerlendirmeleri Lawshe Kapsam Geçerliği Tekniği kullanılarak analiz edilmiştir (Lawshe, 1975; akt. Yurdağül, 2005). Yapılan değerlendirme sonucunda maddelerin tamamının uygun olduğu belirlenmiş ve herhangi bir madde ölçekten çıkarılmamıştır. Taslak ölçek üzerinde gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda faktör yapısına uygun olmayan maddeler çıkarılmış ve ölçek 38 maddelik son hâline ulaşmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin altı boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Bu boyutlar; Sağlık, Temizlik, Çevre ve Yaşam Alanı, Dinlenme, Giyinme ve Beslenme olarak isimlendirilmiştir.

Ölçek, ebeveynlerin çocuklarının öz bakım becerilerini değerlendirebilmeleri amacıyla beşli Likert tipinde hazırlanmıştır. Maddeler “Hiçbir zaman”, “Nadiren”, “Bazen”, “Çoğunlukla” ve “Her zaman” şeklinde derecelendirilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada kullanılan kişisel bilgi formu, araştırmaya katılan çocuklar ve ebeveynlere ilişkin demografik özellikleri belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Formda ebeveynlerin yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi ve mesleği; çocukların ise cinsiyeti, kardeş sayısı ve kendilerine ait bir odaya sahip olma durumlarına ilişkin sorular yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Ölçeğin kapsam geçerliğini değerlendirmek amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu doğrultuda hazırlanan 54 maddelik taslak ölçek, okul öncesi eğitim

alanında uzman yedi akademisyen tarafından incelenmiş ve maddelerin uygunluğu Lawshe Kapsam Geçerliği Tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi uygulamasından önce veri setinin analize uygunluğunu değerlendirmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ve Bartlett Küresellik Testi uygulanmıştır. Ölçeğin faktör yapısının belirlenmesi sürecinde faktörlerin daha anlaşılır hâle getirilmesi amacıyla Varimax döndürme yönteminden yararlanılmıştır.

Ölçeğin güvenirlik düzeyini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca elde edilen verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiklerden ve ölçeğin psikometrik özelliklerini ortaya koymaya yönelik uygun istatistiksel analiz tekniklerinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

Kapsam Geçerliğine İlişkin Bulgular

“61-72 Aylık Çocuklar İçin Öz Bakım Becerileri Ölçeği (Ebeveyn Formu)”nın kapsam geçerliğini belirlemek amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu kapsamda araştırmacı tarafından hazırlanan 54 maddelik taslak ölçek, okul öncesi eğitim alanında uzman yedi akademisyenin değerlendirmesine sunulmuştur.

Uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda ölçek maddeleri Lawshe Kapsam Geçerliği Tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Lawshe tekniğinde maddelerin ölçülmek istenen özelliği temsil etme düzeyleri uzman görüşleri temel alınarak değerlendirilmektedir (Lawshe, 1975; akt. Yurdagül, 2005). Yapılan hesaplama sonucunda ölçeğin kapsam geçerlik oranı (KGO) 1.00 olarak bulunmuştur. Kapsam geçerliği analizleri sonucunda herhangi bir maddenin ölçme aracından çıkarılmasına gerek duyulmamıştır. Bu doğrultuda 54 maddeden oluşan taslak ölçek, yapı geçerliği ve güvenirlik analizleri için uygulanmıştır.

Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

“61-72 Aylık Çocuklar İçin Öz Bakım Becerileri Ölçeği (Ebeveyn Formu)”nın yapı geçerliğini değerlendirmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi (AFA) gerçekleştirilmiştir. Analiz öncesinde veri setinin faktör analizine uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ve Bartlett Küresellik Testi aracılığıyla incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin .919 olduğu belirlenmiştir. Kaiser (1974) tarafından önerilen ölçütlere göre .90 ve üzerindeki KMO değerleri, örneklem yeterliliğinin mükemmel düzeyde olduğunu göstermektedir (Şencan, 2005). Elde edilen bu değer, çalışma grubundan elde edilen verilerin faktör analizi için yeterli düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Bartlett Küresellik Testi sonuçları

incelendiğinde, maddeler arasındaki korelasyonların faktör analizi için anlamlı olduğu görülmüştür ($\chi^2(1431)=9299.40$, $p<.001$). Bu bulgu, maddeler arasında faktör analizi yapılmasına olanak sağlayacak düzeyde ilişkiler bulunduğunu ve veri matrisinin faktörleştirilebilir nitelikte olduğunu göstermektedir.

Faktör sayısının belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen ilk analiz sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan 11 faktör elde edilmiştir. Bu faktörlerin toplam varyansın %62,90'ını açıkladığı, birinci faktörün ise tek başına toplam varyansın %28,20'sini açıkladığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, yamaç birikinti grafiği (scree plot) incelendiğinde ikinci faktörden sonra belirgin bir kırılma noktası olduğu görülmüştür. Bu durum, daha az sayıda faktörden oluşan bir yapının ölçeğin temel boyutlarını daha iyi açıklayabileceğine işaret etmiştir. Her ne kadar özdeğeri 1'in üzerinde olan faktör sayısı 11 olarak belirlenmiş olsa da ölçeğin geliştirilme sürecindeki kuramsal yapısının altı boyuttan oluşması ve faktör çözümünün anlamlı alt boyutlar oluşturması amacıyla analizler altı faktörlü yapı üzerinden sürdürülmüştür. Bu doğrultuda faktör sayısı altı ile sınırlandırılmış ve faktörler arasındaki olası ilişkilerin dikkate alınması amacıyla faktörler arası korelasyona izin veren Direct Oblimin (Oblique) döndürme yöntemi kullanılmıştır.

Madde analizleri kapsamında her bir maddenin ortak varyans (communality, h^2) değerleri incelenmiştir. Ortak varyans değeri .30'un altında olan maddelerin faktör yapısına yeterli katkı sağlamadığı kabul edilerek ölçekten çıkarılması uygun görülmüştür. İlk analiz sonucunda m20 ($h^2=.27$), m27 ($h^2=.29$) ve m37 ($h^2=.27$) maddeleri düşük ortak varyans değerleri nedeniyle analiz dışı bırakılmıştır. Tekrarlanan analiz sonucunda m8, m22, m23, m24, m26, m28, m30, m31, m33 ve m43 maddelerinin altı faktörlü yapı içerisinde herhangi bir faktörde .40 ve üzerinde faktör yükü almadığı belirlenmiştir. Bu maddeler, faktör yapısını yeterli düzeyde temsil etmedikleri gerekçesiyle ölçekten çıkarılmıştır. Yeniden gerçekleştirilen analiz sonucunda m29 maddesinin de herhangi bir faktörde kabul edilebilir düzeyde faktör yüküne sahip olmadığı görülmüş ve analizden çıkarılmıştır. Kalan 40 madde üzerinden yapılan incelemede m32 ve m17 maddelerinin anlamlı bir faktör yapısı altında yeterli düzeyde temsil edilmediği belirlenmiş ve bu maddeler de ölçekten çıkarılarak analiz yeniden gerçekleştirilmiştir. Son analiz sonucunda 38 maddeden oluşan altı faktörlü yapı elde edilmiştir. Elde edilen bu yapının toplam varyansın %57,53'ünü açıkladığı belirlenmiştir. Sosyal bilimlerde açıklanan varyans oranları dikkate alındığında, elde edilen bu değer kabul edilebilir düzeyde olduğu ve ölçeğin kuramsal yapısını yeterli düzeyde açıkladığı değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen altı faktörlü ve 38 maddeli yapının, ölçeğin kuramsal temeliyle uyumlu olduğu ve yapı geçerliğine ilişkin yeterli kanıt sağladığı görülmüştür.

Tablo.1. 61-72 Aylık Çocuklar İçin Öz Bakım Becerileri Ölçeğindeki Maddelerin Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi Yöntemine Göre Faktör Yükleri

Madde Numarası	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6
50	0.79					
52	0.74					
53	0.71					
49	0.70					
51	0.54					
38	0.54					
48	0.52					
36	0.48					
35		-0.72				
46		-0.71				
54		-0.69				
39		-0.58				
21		-0.56				
34		-0.55				
25		-0.54				
6			-0.81			
4			-0.78			
5			-0.77			
2			-0.66			
7			-0.65			
3			-0.63			
1			-0.60			

14	-0.79
9	-0.76
12	-0.74
13	-0.70
10	-0.67
11	-0.66
45	0.77
41	0.71
40	0.69
42	0.65
44	0.58
47	0.49
15	0.83
18	0.77
19	0.72
16	0.44

Tablo 1 incelendiğinde, ölçeğin altı faktörlü bir yapıdan oluştuğu görülmektedir. Faktörlerde yer alan maddeler ve maddelerin içerikleri dikkate alınarak faktörlere uygun isimlendirmeler yapılmıştır.

Birinci faktörde yer alan maddelerin (50, 52, 53, 49, 51, 38, 48, 36) çocukların sağlıkla ilişkili öz bakım davranışlarını değerlendirdiği belirlenmiş ve bu faktör “Sağlık” olarak adlandırılmıştır. İkinci faktörde bulunan maddelerin (35, 46, 54, 39, 21, 34, 25) kişisel temizlik becerilerine yönelik olduğu görülmüş ve bu boyut “Temizlik” adıyla isimlendirilmiştir.

Üçüncü faktörde yer alan maddeler (6, 4, 5, 2, 7, 3, 1) çocuğun çevresini ve yaşam alanını düzenleme, koruma ve bu alanlara ilişkin sorumluluklarını kapsadığı için “Çevre ve Yaşam Alanı” olarak adlandırılmıştır. Dördüncü faktörde bulunan maddelerin (14, 9, 12, 13, 10, 11) dinlenme ve uyku düzeni ile ilişkili öz bakım davranışlarını içerdiği belirlenmiş ve bu faktöre “Dinlenme” adı verilmiştir.

Beşinci faktörde yer alan maddeler (45, 41, 40, 42, 44, 47) çocukların giyinme becerilerini değerlendirdiği için “Giyinme” boyutu olarak isimlendirilmiştir. Altıncı faktörde bulunan maddelerin (15, 18, 19, 16) ise beslenme ile ilişkili öz bakım davranışlarını kapsadığı belirlenmiş ve bu faktör “Beslenme” olarak adlandırılmıştır.

Sonuç olarak, maddelerin içerik özellikleri ve temsil ettikleri beceri alanları doğrultusunda ölçeğin altı boyutunun; **Sağlık, Temizlik, Çevre ve Yaşam Alanı, Dinlenme, Giyinme ve Beslenme** şeklinde yapılandırıldığı görülmektedir.

Tablo 2. 61-72 Aylık Çocuklar İçin Öz Bakım Becerileri Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin Varyans Sonuçları

Faktörler	Madde Numaraları	Açıklanan Varyans Değerleri
1	50,52,53,49,51,38,48,36	29,31
2	35,46,54,39,21,34,25	7,64
3	6,4,5,2,7,3,1	6,36
4	14,9,12,13,10,11	5,84
5	45,41,40,42,44,47	4,46
6	15,18,19,16	3,92
	Toplam	57,53

Tablo 2 de yer alan açıklanan varyans değerleri incelendiğinde, ölçeğin altı faktörlü yapısının toplam varyansın %57,53’ünü açıkladığı görülmektedir. Elde edilen faktörler içerisinde en yüksek açıklayıcılık oranına sahip olan Faktör 1’in toplam varyansa katkısı %29,31 olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda bu faktör, ölçek içerisinde en fazla maddeyi içeren boyut olarak öne çıkmaktadır. Diğer faktörlerin açıkladıkları varyans oranları incelendiğinde; Faktör 2’nin %7,64, Faktör 3’ün %6,36, Faktör 4’ün %5,84, Faktör 5’in %4,46 ve Faktör 6’nın %3,92 oranında varyansa katkı sağladığı görülmektedir. Elde edilen bu bulgular, ölçeğin altı faktörlü yapısının ölçülme istenen öz bakım becerilerine ilişkin anlamlı bir açıklama gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Ölçeğin İç Güvenirliğine İlişkin Cronbach Alfa Sonuçları

Faktörler	Madde Numaraları	Cronbach Alfa
-----------	------------------	---------------

1	Sağlık	0,85
2	Temizlik	0,84
3	Çevre ve Yaşam Alanı	0,86
4	Dinlenme	0,84
5	Giyinme	0,83
6	Beslenme	0,76
	Tüm ölçek	0,93

Ölçeğin güvenirlik düzeyini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin alt boyutlarına ilişkin Cronbach Alfa değerlerinin; “Sağlık” boyutu için .85, “Temizlik” boyutu için .84, “Çevre ve Yaşam Alanı” boyutu için .86, “Dinlenme” boyutu için .84, “Giyinme” boyutu için .83 ve “Beslenme” boyutu için .76 olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach Alfa katsayısı ise .93 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değerler doğrultusunda, ölçeğin hem toplam puan düzeyinde hem de alt boyutları açısından yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğu ve güvenilir bir ölçme aracı olarak değerlendirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında geliştirilen “61-72 Aylık Çocuklar İçin Öz Bakım Becerileri Ölçeği (Ebeveyn Formu)”nın geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın incelendiğinde, okul öncesi dönemde çocukların öz bakım becerilerini değerlendirmeye yönelik ölçme araçlarının sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bayer (2015) tarafından geliştirilen “Öz Bakım Becerileri Değerlendirme Testi” incelendiğinde, ölçeğin faktör yüklerinin .781 ile .394 arasında değiştiği ve altı boyutlu bir yapı sergilediği belirlenmiştir. Benzer şekilde Demiriz, Dinçer ve Ergül (2017) tarafından okul öncesi dönem çocuklarının öz bakım becerilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçekte, faktör yüklerinin .724 ile .431 arasında değiştiği ve ölçeğin dört alt boyuttan oluştuğu ortaya konulmuştur.

Bu araştırmada elde edilen faktör yapısı ve faktör yükleri, alan yazında yer alan benzer ölçek geliştirme çalışmalarıyla karşılaştırıldığında benzer özellikler göstermektedir. Daha önce geliştirilen öz bakım becerileri ölçeklerinde elde edilen yapı geçerliği sonuçları ile araştırma kapsamında geliştirilen ölçeğin faktör analizi sonuçlarının örtüşmesi, ölçeğin yapı geçerliğini destekleyen önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Ölçeğin güvenirlik düzeyini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa iç tutarlılık

katsayıları hesaplanmıştır. Analiz sonucunda alt boyutlara ilişkin güvenirlik katsayıları; "Sağlık" boyutu için .85, "Temizlik" boyutu için .84, "Çevre ve Yaşam Alanı" boyutu için .86, "Dinlenme" boyutu için .84, "Giyinme" boyutu için .83 ve "Beslenme" boyutu için .76 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach Alfa katsayısı ise .93 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değerler, ölçeğin yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir.

Alan yazındaki benzer çalışmalar incelendiğinde, elde edilen güvenirlik sonuçlarının desteklendiği görülmektedir. Bayer (2015) tarafından geliştirilen "Öz Bakım Becerileri Değerlendirme Testi"nin güvenirlik analizinde Cronbach Alfa katsayısının .84 olduğu belirlenmiştir. Demiriz, Dinçer ve Ergül (2017) tarafından geliştirilen "Okul Öncesi Çocuklar İçin Öz Bakım Becerileri Öğretmen Formu"nun güvenirlik analizinde ise Cronbach Alfa katsayısının .95 olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda, araştırma kapsamında geliştirilen ölçeğin ve alan yazında yer alan diğer öz bakım becerileri ölçeklerinin güvenilir ölçme araçları olduğu söylenebilir.

Çocukların öz bakım becerilerini kazanma süreçlerinde ebeveynlerin ve bakım verenlerin bilgi düzeyi, tutumu ve desteği önemli bir yere sahiptir. Ebeveynlerin çocukların gelişimsel özelliklerini ve yaşlarına uygun olarak kazanması beklenen becerileri bilmeleri, ev ortamında gerçekleştirilen öz bakım eğitimlerinin daha etkili şekilde yürütülmesine katkı sağlayabilir. Bu bağlamda, çocukların öz bakım beceri düzeylerinin belirlenmesi, eğitim sürecinin planlanması ve gerekli destek alanlarının ortaya çıkarılması açısından önemli bir değerlendirme aracı olarak görülmektedir.

Çalışır, Özvurmaz, Tuğrul ve Şahbaz (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, annelerin tuvalet eğitimi sürecinde kullandıkları yöntemler ile çocukların alt ıslatma davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarında, çocuklarının gelişimsel özelliklerini, yaş dönemlerini ve tuvalet eğitimine hazır oluş düzeylerini dikkate alan annelerin çocuklarında alt ıslatma davranışlarının daha düşük düzeyde görüldüğü belirlenmiştir. Bu sonuç, ebeveynlerin çocuk gelişimine ilişkin farkındalıklarının öz bakım becerilerinin kazanılmasında etkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle ebeveyn değerlendirmesine dayalı olarak geliştirilen bir ölçme aracının, çocukların mevcut beceri düzeylerinin belirlenmesine ve öz bakım eğitim sürecinin daha etkili planlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bununla birlikte, Chapparo ve Hooper (2005) tarafından çocukların öz bakım becerilerine yönelik algılarının incelendiği çalışmada, çocukların öz bakım kavramına ilişkin açıklamalarında yetişkinlerin ifadelerinden etkilendikleri görülmüştür. Bu bulgu, çocukların öz bakım becerilerine ilişkin algılarının şekillenmesinde yetişkinlerin önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, çocukların öz bakım becerileri ile öz bakım algıları arasındaki ilişkinin inceleneceği gelecekteki araştırmalarda, geliştirilen "61-72 Aylık Çocuklar İçin Öz Bakım Becerileri Ölçeği (Ebeveyn Formu)"nın

kullanılmasının alan yazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, araştırma kapsamında geliştirilen ölçeğin okul öncesi dönemdeki 61-72 aylık çocukların öz bakım becerilerini belirlemede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin, araştırmacılar ve uygulayıcılar tarafından çocukların öz bakım gelişimlerini değerlendirmek, desteklenmesi gereken alanları belirlemek ve eğitim süreçlerini planlamak amacıyla kullanılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alias, N. A., Kadar, M., Wan Yunus, F., & Cremin, K. (2023). An exploration of understanding teaching motor skills related to self-care skills among typical preschool children: Parents' and teachers' perspectives. *Journal of Occupational Therapy, Schools, & Early Intervention*, 17(2), 201-215. <https://doi.org/10.1080/19411243.2023.2168825>
- Ariani, S., & Rufaida, E. (2022). The importance of the role of parents in ability toilet training for pre-school children. *ABDIMAS: Jurnal Pengabdian Masyarakat*, 5(2), 2219-2224.
- Bayer, A. (2015). Montessori yönteminin okul öncesi (36-66 ay) çocuklarının öz bakım becerilerine etkisinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Can, A. (2023). SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi (12. bs.). Pegem Akademi.
- Chapparo, C. J., & Hooper, E. (2005). Self-care at school: Perceptions of 6-year-old children. *American Journal of Occupational Therapy*, 59(1), 67-77.
- Çalışır, H., Özvurmaz, S., Tuğrul, Ö., & Şahbaz, M. (2011). Annelerin tuvalet eğitimi sırasında kullandıkları yöntemler ile 1-4 yaş çocukların altlarını ıslatma durumları arasındaki ilişki. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(4), 17-24.
- Demirtaş, K. (2001). Annelerin değerlendirmesine göre çocukların öz bakım becerileri ile anne tutumları arasındaki ilişki (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Diñçer, Ç., Demiriz, S., & Ergül, A. (2017). Okul öncesi dönem çocukları (36-72 ay) için Özbakım Becerileri Ölçeği-Öğretmen Formu'nun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 45(45), 59-78. <https://doi.org/10.15285/maruaeabd.2686>

- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2006). How to design and evaluate research in education (6th ed.). McGraw-Hill.
- Özkan, B. (2015). 60–72 aylık çocuklar için bilimsel süreç becerileri ölçeğinin geliştirilmesi ve beyin temelli öğrenmeye dayanan fen programının bilimsel süreç becerilerine etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sert, E. (2023). Babaların annelik bekliliği algıları ile katılım düzeyleri ve 48–66 aylık çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişki (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şencan, H. (2005). Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik. Seçkin Yayıncılık.
- Varol, N. (2005). Beceri öğretimi ve öz bakım becerilerinin kazandırılması. Kök Yayıncılık.
- Yurdugül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri, 1, 771–774.
- Zhu, Z., Tanaka, E., Tomisaki, E., Watanabe, T., Sawada, Y., Li, X., Jiao, D., Ajmal, A., Matsumoto, M., Zhu, Y., & Anme, T. (2022). Do it yourself: The role of early self-care ability in social skills in Japanese preschool settings. *School Psychology International*, 43(1), 71–87. <https://doi.org/10.1177/01430343211044568>

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları:

Etik Kurul Belgesi:	Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.
Çıkar Çatışması Beyanı:	Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazar/ların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek:	Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.
Katkı Oranı Beyanı:	%50-%50
Destek ve Teşekkür Beyanı:	
Sorumlu Yazar:	Selin Yonca ÜNSAR
Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız
<i>The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:</i>	
Ethics Committee Approval:	Ethics committee approval is not required for this article.
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.

Financial Support:

It has been reported that this study did not receive financial support from any person/institution or organization during the research and writing phase.

Author Contributions:

%50-%50

Statement of Support and Acknowledgment:**Corresponding Author:**

Selin Yonca ÜNSAR

Double-Blind Peer Review:

External-independent